

Güngör KARAĞUZ, Hititler Döneminde Anadolu'da Ekmek, 263
sayfa ve 5 levha, İstanbul 2006, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, ISBN 975-6561-76-9

Son yıllarda Hitit Tarihi ve Arkeolojisine artan ilgi kendini, yayınlanan kitap ve makalelerde göstermeye başlamaktadır. Bu alandaki çeviri kitapların yanı sıra, ülkemizde de bu alana ait kitapların sayısı gün geçtikçe artmaktadır. Çünkü kendi coğrafyamızda kurulmuş eski büyük devletlerin tarih ve kültürünü artık çeviri kitaplardan takip etmek bizleri tatmin etmemektedir. Anadolu gibi her anlamda zengin bir coğrafyada hüküm sürmüş olan eski devletlerin kültürlerinin izlerini hiç kuşkusuz günümüzde de bulmak mümkündür. Hitit Tarihi ve Arkeolojisi üzerine yapılan araştırmalar bu kültür birikiminin detaylarını ortaya koymak açısından oldukça büyük önem arz etmektedir. Ayrıca ele geçen Hitit çivi yazılı belgeler sayesinde Anadolu'da bugün var olan birçok kültür unsurunun izlerini geçmişte bulmak daha da kolay bir hale gelmektedir.

Eski Anadolu Tarihi ile ilgili kitap ve çalışmaları bulunan Karauğuz, bu eserinde Hitit çivi yazılı kaynakları ele alarak, Anadolu'nun çeşitli bölgelerinde bugün tüketilmekte olan yerel ekmek çeşitleriyle Hitit döneminde günlük yaşamda kullanılan ekmekler arasındaki bağlantıları saptamaya çalışmıştır. Bunu yaparken kimi zaman günümüz ekmeklerinden yola çıkmıştır. Sonuçta günümüz ile Hitit Dönemi Anadolu'su arasında kullanılan ekmekler bakımından bir takım benzerliklerin bulunduğu gösterilmeye çalışılmıştır.

Kitapta, Sunuş, Önsöz ve Giriş kısımlarından sonra 5 ana başlık altında "ekmeğin, tarlada başlayıp tüketilmesine kadar geçirdiği evreler ile Hitit bayram ve kült törenlerinde hangi ekmeklerin ve bunların ne oranda tüketildikleri, ritüel ve bayramlarda bu ekmeklerin hangi tanrı için yapıldığı ve tanrılarla ekmekler arasındaki büyük ilişki" incelenmiştir. Eserin daha sonraki bölümleri Sonuç, Dipnotlar, Dizin, Kısaltmalar, Transkripsiyon ve Diğer Yerlerde Kullanılan İşaretler, Gramere Ait ve Diğer Kısaltmalar, Kaynakça ve ek halindeki levhalardır.

Ziraat ile geçinen Hitit toplumu için mahsul çok önemliydi. Yetiştirilen ve tarladan kaldırılmayı bekleyen ürünü her şeyden önce öğütmek için onları değirmenlere göndermek zorunluymdu. Buralarda öğütülen unlardan çok çeşitli ve değişik boyutlarda ekmekler pişirilmekteydi. Fırınlarda pişirilen bu ekmekler çoğu zaman bayram törenleri ve ritüeller de Tanrılara sunulurdu. Hem tanrılara sunulan hem de başka amaçlar için kullanılan ekmekler değişik şekillerde (çubuk, yuvarlak, üzüm salkımı, kuş, tanrı heykelcikleri) yapılmaktaydı, ayrıca bu ekmeklerin boyut ve ağırlığı küçüktü. Ekmeğin tedavi amaçlı kullanılmasının yanı sıra kederli günler için yapılmış ekmekler de tespit edilmiştir. Ayrıca sayfa 160'daki Sonuç kısmında belirtildiği gibi, Hitit dünyasında ekmeğin paylaşılmasına büyük önem verilmiş ve kıtlık zamanlarında paylaşılmak üzere *tumati-* ve *piiantalla/i-* gibi ekmeklerini de tüketildiği belirtilmiştir.

Eserde bahsedilen bu bilgilerden de anlaşıldığı üzere, Hitit bayram ve kült törenlerinde ekmeğin çok önemli olduğu bir gerçek olmasına rağmen, Hititler döneminde yüzelliden fazla ekmeğin var olması hiç kuşkusuz sadece tanrılar ile ilgili olamazdı. Bu kadar çok ekmeğin var olması, onların yiyecek kültürünü de göstermektedir. Çeşitli ebatlarda yapılan ekmeğin insanların günlük yaşamının da bir parçasıydı.

Kitapta, konuyla ilgili Hitit çivi yazılı metinlerin Türkçe tercümelerinin ve kült törenlerinde hangi ekmeğin ne oranda kullanıldığını gösteren tabloların bulunması konunun daha iyi anlaşılması bakımından çok iyidir. Yine Hititler döneminde kullanılan ekmeğin günümüz Anadolu'sundaki ekmeğin arasındaki yakın ilişkinin ortaya konulmaya çalışılması eseri önemli kılmaktadır. Hitit çivi yazılı metinlerdeki anlamı bilinen ve bilinmeyen (ama ekmeğin olduğu tahmin edilen) ekmeğin hepsinden bahsedilmesi de ufak bir "Hitit ekmeğin sözlüğü"nin ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Son olarak kitap, bu alanda yapılmış tek bilimsel eser olması ve Hititler için büyük önemi olan ekmeğin ile ilgili büyük bir bilgi eksikliğini gidermesi ile bu alanda büyük bir boşluğu dolduracaktır. Kitap ile ilgili söylenebilecek olumsuz şeylerden biri, bilimsel inceleme olmasını bir kenara koyarsak, konunun, bu tarz eserlere ilgili olan sıradan okuyuculara ağır ve sıkıcı gelen bir çerçevede işlenmesi, diğeri ise kitabın çoğu kimsenin alamayacağı kadar pahalı olmasıdır (28 YTL).

Gökhan Kağmıcı